№ 122 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 25 **1890** ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 25 № 122

ՏԱՍՆ ԵՒ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ԱՌԱՋԻԿԱՅ **1891** ԹՒԱԿԱՆԻՆ

„ՄՇԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

կը հրատարակվի Թիֆլիսում, նոյն դիրքով և նոյն պրոգրամայով։ Մենք կը ստանանք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլի է, վեց ամսվանը 6 րուբլի.

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնսկայա և Բազարնայա փողոցների անկիւնում, Թամամշեվի տանը).

Կայսերութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Ցայտարարութիւններ ընդունվում են թէ հայերէն, թէ ռուսերէն և թէ օտար լեզուներով. բառին վճարվում է 2 կոպէկ.

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մարդուս օրական աշխատանքը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Տուէք մեզ մայրեր. Նամակ Մոսկվայից. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ազատամիտ կուսակցութեան յաղթանակը. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՈՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Շերամապահական խրատներ.

ՄԱՐԴՈՒՍ ՕՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Վաղուց արդէն յարուցված է թէ եւրոպական գրականութեան և թէ պետական շրջաններում այն հարցը՝ թէ արդեօք օրական որքա՞ն ժամ պէտք է աշխատէ մարդը, որպէս զի չը վնասէ թէ իր առողջութեան, թէ իր մտաւոր կանոնաւոր զարգացմանը և մի և նոյն ժամանակ ձեռք բերէ իր աշխատանքով մարդավայել ապրուստ թէ իր անձի և թէ իր ընտանիքի համար։

Հարցը այստեղ միմիայն գործարանական բանուորների վրա չէ, բայց մեր կարծիքով ամեն աշխատողի վրա է, լինի դա ստորին պաշտօնեայ, որ և է մասնաւոր գրասենեակի մէջ աշխատող, արհեստաւոր, որ և է հաստատութեան մէջ ծառայող, և այլն և այլն։

Իր օրական աշխատանքով մարդս ձեռք է բերում իր և իր ընտանիքի համար մարդավայել ապրուստ, բայց երբ որ մարդը պէտք է օրական այնքան աշխատէ, որ այլ ևս ժամանակ չի ունենայ յոգնած մարմինը կազդուրելու համար բաւականաչափ քնել, ժամանակ չի ունենայ փոքր ինչ ցրվել, քաղաքից դուրս փոքր ինչ մաքուր օդ ծծել, ժամանակ չի ունենայ իր մտաւոր զարգացման վրա հոգալ՝ լսելով ընդհանուր զարգացուցիչ դասախօսութիւններ, կամ մատչելի բովանդակութեան գրքեր կարդալով,—այն ժամանակ մարդուս օրական ծանր աշխատանքը, ինչքան էլ շահաւէտ լինէր [illegible] խատողին և նրա ընտանիքին մարդավայել կեանք։ Մարդս մարդավայել կերպով ապրելու համար, բացի աշխատելուց, պէտք է միջոց ունենայ և հանգստանալու և իր մտաւոր ուժերը զարգացնել շարունակելու։

Ինչպէս ամեն մարդու համար, ինչ տեսակ աշխատանքի ձեն էլ ունենար նա, հարկաւոր է օրվայ մի մասը տոկուն կերպով աշխատել, օրվայ միւս մասը զուարճանալ և մտաւոր կերպով զարգանալ, վերջապէս օրվայ երրորդ մասը կատարելապէս հանգստանալ, այսինքն քնել։

Այդ պատճառով օրը, այսինքն 24 ժամ պարունակող ժամանակամիջոցը, պէտք է բնականապէս բաժանվէր երեք մասի, որոնցից իւրաքանչիւր մասը բաղկացած լինէր 8 ժամից։

Հասակ առած մարդը իր ֆիզիկական, մտաւոր և հոգեկան կարողութիւնների մէջ լիակատար հաւասարակշռութիւն պահպանելու համար, պէտք է օրական 8 ժամ աշխատէ, օրական 8 ժամ թէ զուարճանայ և թէ մտաւորապէս զարգանայ, վերջապէս օրական 8 ժամ քնի։ Դա է այն բնական վիճակը, իւրաքանչիւր քաղաքակիրթ մարդու ապրուստի իդէալը, որին մենք բոլորս պէտք է ձգտենք։

Աշխատանքները տարբեր տարբեր են լինում, նայելով մարդուս պարապմունքին, փեշակին։ Քաղաքակիրթ մարդու զուարճութիւնները պէտք է լինեն՝ մարմինը, հոգին և միտքը հանգստացնող, կազդուրող, զօրացնող, և ոչ թէ մարդուս վնասող, նրա ուժերը սպառող, նրա մարմինն ու սիրտը մաշող։ Մտաւոր զարգացումը պէտք է լինի նմանապէս կազդուրող, մարդուս հասկացողութեանը մատչելի ձեն ունեցող, նրան իր կեանքի ասպարէզում կանոնաւոր կերպով ղեկավարող։ Վերջապէս քունը պէտք է լինի մարդուս ջղերը հանգստացնող, նրա ֆիզիկական կազմուածքը կազդուրող, թարմացնող, որպէս զի միւս օրը նա քնից վերկենալով նորից թարմ լինի, նորից, եթէ այդպէս կարելի է ասել, կազմ ու պատրաստ լինի հետևեալ օրը սկսել և աջողութեամբ նրան մինչև վերջը տանել։

Քաղաքակիրթ մարդը, պարապմունքի ինչ ձեն էլ ունենայ, աշխատանքի ինչ տեսակը էլ նուիրած լինի իր ուժերը,—նա 24 ժամ ունեցող օրը պէտք է բաժանէ երեք մասի. նա ութ ժամ աշխատելու է, ութ ժամ պէտք է մտաւորապէս զարգանայ ու համեստ, առողջ զուարճութեամբ զուարճանայ, վերջապէս ութ ժամն էլ քնի, հանգստանայ, հանգստացնէ իր մարմինը։

Դա է մեր բոլորիս իդէալը, դա է մեր տասն և իններորդ դարի, կամ աւելի լաւ է ասել, դա կը լինի քսաներորդ դարի քաղաքակիրթ մարդու, քաղաքակիրթ աշխարհի աշխատողի իդէալը, անհնչացած գաղափարը։

Եւ դրան, այդ իդէալին հասնելով, քաղաքակիրթ աշխարհը կը հասնի ֆիզիօլօգիապէս ամեն կողմից առողջ և մարդավայել կեանք վարել և վայելել ընդունակ մարդկային սերունդ առաջացնելուն։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏՈՒԷՔ ՄԵԶ ՄԱՅՐԵՐ

III

«Լաւ մայրերը գետնից չեն բուսնում. լաւ կանայք երկնքից չեն ընկնում»,—ահա այն խօսքերը, որոնցով վերջացրինք մեր անցեալ յօդուածը։ Միամիտ ընթերցողը կարող է զարմացմամբ բացականչել. «մի՞թէ յիրաւի կան ապուշներ, որոնք կարծում են, թէ գետնից կարող են լաւ մայրեր բուսնել, կամ թէ երկնքից կարող են լաւ կանայք ընկնել»։

Ճշմարիտ է, որ ցերեկով դժուար է պատահել այնպիսի մարդկանց, որոնք այդ տեսակ անմտութիւններ անէին, որովհետև այն ժամանակ ամեն ոք իրաւունք կունենար այդպիսիներին ուղարկել հոգեբոյժների մօտ,—բայց և այնպէս, երբ ուշք դարձնենք այն բոլոր կարծիքների վրա, որ արտայայտվում են կանանց կրթութեան և զարգացման վերաբերութեամբ ընդհանրապէս, այն ժամանակ ակամայ պէտք է խոստովանենք, որ կան մարդիկ, որոնք ենթադրում են, թէ «գետնից էլ կարող են լաւ մայրեր բուսնել»։

Ծիծաղելի է գուցէ, բայց այդպէս է։

Եւ ճշմարիտ։ Որպէս զի ընտանիքն ունենայ լաւ մայրեր, որպէս զի հասարակութիւնն ունենայ իր մէջ լաւ կանայք, և վերջապէս, որպէս զի իգական սեռը կարողանայ այն բարձրութեան հասնել, որ իր միջից արտադրի լաւ կանայք և լաւ մայրեր,—պէտք է այդ նոյն իգական սեռին միջոց տալ զարգանալու, և դուրս գալու այն կրաւորական վիճակից, այն խեղդված մթնոլորտից [illegible]

Բայց մեր ընտանիքը, մեր դպրոցը, մեր հասարակութիւնը այդ միջոցը չէ տալիս։ Ուրանալ այդ տխուր ճշմարտութիւնը, կը նշանակէ կոյր լինել։ Մեզ չը պէտք է խաբեն այն արտաքին փայլը և եւրոպականութիւնը, որ մուտք են գործել մեր քաղաքացի ընտանիքների մէջ. հայ կինը, ինչքան էլ նա դրսից կոկված լինի, դեռ ևս չէ կարողացել ներշնչվել այն մտքով, թէ հարկաւոր է միանգամ ընդ միշտ պատերազմ յայտնել այն խեղդող, ամեն մի ինքնուրոյն ձգտում սպանող ոգու դէմ, որ տիրում է մեր ընտանիքի մէջ՝ կնոջ վերաբերութեամբ։ Եւ քանի որ մեր կանայք այդ մտքով չեն ներշնչված,—նրանք չեն կարող ազատ կերպով զարգանալ, և իրանց կրաւորական

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՇԵՐԱՄԱՊԱՀԱԿԱՆ ԽՐԱՏՆԵՐ

Բ.

Շերամների հիւանդութեան ընդհանուր նշանները հետևեալներն են։ Հիւանդ շերամները, նոյն իսկ իրանց փոքրիկ հասակում կարող են ճանաչվել. նրանք լինում են չափից դուրս մեծ ու փոքր, նիհար, դանդաղաշարժ, ուտում են առանց ախորժակի։ Դրանք ընդհանրապէս շերամների հիւանդ լինելու նշաններն են, բայց ամեն մի հիւանդութիւն ունի իր յատկանիշ, բնորոշ նշանները։ Շերամի գլխաւոր հիւանդութիւններն են. 1. Պեբրին կամ բծաւոր հիւանդութիւն, 2. Ֆլաշրի կամ սեւանալը, 3. Դեղնացաւ և 4. Քարանալը։ Ահա այդ հիւանդութիւնների մասին մի համառօտ տեղեկութիւն։

11) Բ ծ ա ւ ո ր հ ի ւ ա ն դ ո ւ թ ի ւ ն կ ա մ Պ ե բ ր ի ն։

Պեբրինով հիւանդ շերամները փոքր են մնում, հասակի մէջ չափից դուրս զանազանութիւն է նկատվում, ախորժակից զուրկ են լինում։ Կաշին ծածկվում է մանր և սև բծերով, որից և ստացել է իր անունը՝ բ ծ ա ւ ո ր։ Պեբրինով հիւանդ շերամի մարմնի բոլոր ծալքերում գտնվում են բազմաթիւ մանր ձուաձև մարմնիկներ, որոնք ստորին կարգի սունկեր են։ Դրանք են հիւանդութեան սկզբնապատճառը։ Այդ ձուաձև մարմնիկները հասարակ աչքով չեն երևում, այլ պէտք է նայել մանրադիտակի տակ։

Պեբրին հիւանդութիւնը շատ վտանգաւոր է, որովհետև նա տ ա ր ա փ ո խ ի կ է և ժ ա ռ ա ն գ ա կ ա ն։ Եթէ մի պեբրինով հիւանդ շերամի մօտ դնէք առողջը, նա էլ կը վարակվի և կը սատկի, ինչպէս առաջինը։ Հիւանդ շերամը կարող է և վարակել շատերին։

Այդ հիւանդութիւնը նոյնպէս ժառանգական է, մի սերնդից անցնում է միւսին։ Հիւանդութեան փոքրիկ մարմնիկները շերամից անցնում են բաբոււրին, բաբոււրից անցնում են թիթեռին, իսկ թիթեռից անցնում են ձ ո ւ ա ն ե ր ի ն։ Այդ հիւանդ ձուերից դուրս եկած շերամները նոյնպէս հիւանդանում են և մինչև չորրորդ քուն հասնելը սատկում են։ Հիւանդ շերամին ազատել անկարելի է, բայց կարելի է նախապէս զգուշութիւններ բանեցնել, որ շերամները չը հիւանդանան։ Դրա համար ամենից առաջ պէտք է դնել մ ա ք ո ւ ր ք ն ն ա ծ ս ե ր մ Պ ա ս տ է օ ր ի մ ե թ օ դ ո վ, որպէս զի սերմերն ազատ լինեն հիւանդութիւնից և ապա հիւանդ շերամներին իսկոյն հեռացնել և շերամներին լայն տեղ տալ, տաք պահել և լաւ կերակրել։ Բացի այդ հիւանդ շերամատնից եկող մարդ ներս չը թողնել։

12) Ֆ լ ա շ ր ի կ ա մ ս և ա ն ա լ ը։

Շատ անգամ հինգերորդ հասակի վերջին օրերում շաղ բարձրանալիս շերամների մեծ մասը կամ հէնց ճիւղերի տակ յանկարծ սևանում մընում են և կամ բարձրանում են ճիւղերի վրա, այնտեղ սևանում ու կախ ընկնում։ Դրանք սարսափելի հոտ են արձակում և վարակում են շերամատան օդը։ Մանրադիտակի տակ, ստամոքսի պատերի վրա երևում են փոքրիկ գծորդներ, որոնք դարձեալ հիւանդութեան սկզբնապատճառն են։

Այդ հիւանդութիւնն առաջ է գալիս նրանից, որ շերամը չէ կարողանում մարսել իր կերակուրը, իսկ չէ կարողանում մարսել այն ժամանակ, երբ նա թոյլ է, խեղդուկ օդի մէջ է պահվել կերակուրը, տերևը մաքուր և առողջ չէ եղել։

Ուրեմն շերամներին այդ հիւանդութիւնից ազատ պահելու համար պէտք է շերամատան օդը շուտ շուտ փոխել և լաւ մաքուր և չոր տերև տալ։

Ֆլաշրին նոյնպէս տարափոխիկ է, դրա համար պէտք է ազատ պահել։

13) Դ ե ղ ն ա ց ա ւ։

Շատ անգամ էլ շաղ բարձրանալուն մօտ շերամների մի մասը, ըստ երևոյթին առողջ, թուլանում, փափկում է, դադարում է ուտելուց և մարմնից մի տեսակ պղտոր հեղուկ է հոսում։ Դա դեղնացաւն է, որը այնքան վտանգաւոր չէ։ Հիւանդութիւնը առաջ է գալիս նրանից, որ փոքր հասակում սառ տեղ են պահել շերամներին և նրանք սաստիկ դանդաղ կերպով են մեծացել և թուլակազմ են մնացել։ Ուրեմն պէտք է շերամներին մանաւանդ փոքր հասակում տաք պահել 16^0—18^0 R. 20^0—23 C.

14) Ք ա ր ա ն ա լ ը։

Երբեմն էլ պատահում է, որ շերամներից մի քանիսը, կոշտանում քարանում են և մի կարճ ժամանակից յետոյ մարմինը ծածկվում է սպիտակ խաւով։ Այդ հիւանդութիւնը շատ էլ վնասակար չէ, թէև պատահել են կորստաբեր դէպքեր։ Շատ անգամ էլ շերամը մի բարակ բոժոժ է շինում և մէջն է քարանում։

Բոլոր այս մեր յիշած չորս հիւանդութիւններից ամենավտանգաւորները Պեբրինը և Ֆլաշրին են։ Առաջինի դէմ կարելի է մաքառել միայն Պաստէօրի մեթօդով քննած լաւ սերմ բանեցնելով, երկրորդի առաջը կարելի է առնել մաքուր տերև տալով և շերամատան օդը շուտ շուտ փոխելով։

15) Շ ե ր ա մ ի թ շ ն ա մ ի ն ե ր ը։

Շերամի գլխաւոր թշնամիներն են՝ մրջիւնը, մուկը և կատուն։

Մրջիւնների առաջն առնելու համար նրանց ճանապարհի վրա պէտք է նաւթ շաղ տալ և կամ բազմյարկանիների ոտքերի չորս կողմը նաւթում թրջած չոր կամ բուրդ կապել։ Նաւթի հոտից նրանք փախչում են։

դիրքից դուրս գալ։ Եւ ասացէք, խնդրեմ, միամտութիւն չէ դրանից յետոյ երեւակայել, թէ ոչինչ զարգացում չունեցող, տան չէմքից դուրս ոչինչ չը տեսնող, և որ և է հասարակական ձըգտումներից զուրկ կինը կարող է լաւ մայր լինել և այնպէս դաստիարակել իր որդոց, որ նրանցից դուրս գան մ ա ր դ ի կ։

Ընտանիքի այդ միակողմանի, սխալ հայեացքներին կնոջ վրա չէ դիմադրում մեր դ ը պ ր ո ց ը։ Դպրոցներն, ընդհակառակն, այն առիճանի միամտութեան են հասել, որ շատ անգամ ընտանիքին են օգնութեան կանչում՝ երեխաների դաստիարակութեան գործում։ Որ ընտանիքը և դպրոցը ձեռք ձեռքի տուած պէտք է տանեն երեխաների կրթութեան գործը.—այդ ճիշդ է տեսականապէս, բայց նախ քան ընտանիքի օգնութեան դիմելու,—պէտք է իմանալ, թէ ինչ հայեացքներ ունի այդ ընտանիքը և կարող է արդեօք զանազան խաւար և հակահասարակական հասկացողութիւններով խմորված ընտանիքը աջակից լինել դպրոցին՝ դաստիարակութեան գործում։ Ի հարկէ, ոչ։ Իսկ եթէ դպրոցը օգնութեան է կանչում այն ընտանիքին, որի մէջ տիրապետող սխալ հայեացքների դէմ պէտք է դպրոցը ինքն կռուի, կը նշանակէ ինքն այդ դպրոցը նոյնպէս խմորված է սխալ հայեացքներով, և հետեւում է սխալ ուղղութեան։

Եւ այդ այդպէս է։ Այժմեան դպրոցը իր կազմակերպութեամբ, իր գծագրած նպատակներով չէ հասցնում և չէ կարող հասցնել կնոջը այն դիրքին, որ մենք իրաւունք ունենանք ասելու թէ դրանք կը լինեն լաւ մայրեր, և լաւ կանայք։ Թերի ուսում, կցկտուր բարոյական գաղափարներ, և մի կատարեալ թերահաւատութիւն դէպի իր ոյժերը, ահա թէ ինչով է փայլում մեզանում ուսում առած օրիորդը։

Աղջկան ուսում են տալիս, բայց նրան չեն ծանօթացնում այն գիտութիւնների հետ, որոնք անհրաժեշտ են ամեն մի կրթված մօր, և այնքան միամիտ են, որ կարծում են, որ նա լաւ մայր կը լինի։ Ապագայ մօրը չեն ծանօթացնում հոգեբանութեան, բնագիտութեան, ֆիզիօլոգիայի, մանկավարժութեան հետ, և զարմանում են թէ ինչու ուսում առած օրիորդներն էլ լաւ մայրեր չեն իրանց երեխաների համար։ Ուսում առնող աղջկանը չեն պատրաստում բարոյական բարձր գաղափարներ. նրան մինչև անգամ այն մտքի մէջ են պահում, թէ կնոջ գլխաւոր ասպարէզը խոհանոցն է, նրա ականջին միշտ այն են փսփսում, թէ կնոջ բանը չէ անկախ ասպրուստ ունենալը, մի գործին անկախ կպչելը—և յետոյ զարմանում են, թէ ինչու նոյն իսկ ուսում առած կանայք զուրկ են մնում ինքնուրոյնութիւնից, անընդունակ են լինում անկախ աշխատանքի, և միշտ խոյս են տալիս որ և է լուրջ գործի ձեռնամուխ լինելուց։

Ուսում առած աղջկանը այն համոզմանն են բերում, թէ գիտութիւնը կնոջ համար չ ռ ա յ լութիւն է, նրան այն համոզմանն են բերում, թէ կնոջ ամենամեծ հարստութիւնն է—ընդունակ լինել դ ո ւ ր գ ա լ ո ւ, պճնվելու, սիրահարվելու և սիրահարեցնելու, տղամարդի զգացմունքներին տիրելու և յետոյ զարմանում են, թէ ինչու այդ նոյն օրիորդները կեանքի մէջ մտնելով, իրանց համար նպատակ են դնում,—դուր գալ, պճնվել, սիրահարվել, սիրահարեցնել, տղամարդկանց զգացմունքների հետ խաղալ, և ասել տղամարդին՝ դու բեր, որ ես ուտեմ, խմեմ և ուրախանամ…

Ինչ որ ցանեցիք, այն էլ հնձում էք։ Զարմանալու ոչինչ չը կայ։

Ինքը հ ա ս ա ր ա կ ո ւ թ ի ւ ն ն էլ իր կողմից ամբողջապէս վերցրած, լրացնում է ը ն տ ա ն ի ք ի և դ պ ր ո ց ի պակասը, ամեն քայլափոխում կրկնելով՝ «ինչ կնոջ բանն է հասարակական գործերի մէջ խառնվել. կինն ինչ, լուրջ բաների մէջ խառնվելն ինչ. կինը ստեղծված է տղամարդու «կին» լինելու համար, պրծաւ գնաց»։

Եւ միամտութիւն, երեխայութիւն չէ միթէ կարծել, թէ այդպիսի ընտանիքի մէջ սնված, այդ տեսակ դպրոցով անցած և այդ տեսակ հասարակութեան մէջ ապրող կինը կարող է լուրջ գործերով զբաղվել, բարձր մտքերով ոգևորվել, և լաւ մայր ու լաւ կին լինել։

Ոչ ոք չէ աշխատում, և ոչ մի տեղ միջոց չեն տալիս կնոջը, որ նա դուրս կայ իր խեղդված վիճակից և պատրաստվի աւելի մեծ դեր կատարելու համար, բայց ամենքն էլ միաձայնաբար գոչում են՝ «տուէք մեզ մայրեր»։

Ցաւալին այն է, որ այդ տեսակ միամիտները, եթէ չասենք խենթերը մեր մէջ մատներով չեն հաշվում, այլ դրանց թիւն այնքան մեծ է, որ ամեն քայլափոխում լսվում է դրանց անմիտ դատողութիւնը, որ ասում են. «Լաւ մայրեր տուէք մեզ, բայց ձեռք մի տաք այդ ընտանիքի աւանդական սովորութիւններին. լաւ կանայք պատրաստեցէք մեզ համար, բայց դպրոցների մէջ մեր աղջիկների աչքերը շատ էլ բաց մի անէք»

Արդ, այդ բոլորից յետոյ միթէ իրաւունք չունենք ասելու, թէ մեր մէջ կան միամիտներ, որոնք կարծում են, թէ լաւ մայրերը գետնից կարող են բուսնել, և լաւ կանայք երկնքից կարող են իջնել…

Թող ալլահը ազատէ մեր հասարակութիւնը այդ տեսակ միամիտներից…

Խ. Մ.

ՆԱՄԱԿ ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ

Հոկտեմբերի 15-ին

Այս ուսումնական տարվայ սկզբից գիմնազիաներում սկսել են գործադրել նոր ծրագիրները։ Ռուսերէնից լատիներէն ու յունարէն թարգմանութիւնները մինչև վեցերորդ դասարանը աւելի քիչ են պահանջվում, քան առաջ, իսկ եօթերորդ և ութերորդ դասարաններում և վերջնական քննութեան ժամանակ այդպիսի թարգմանութիւններ ամենևին չեն տրվում։ Քերականութիւնն էլ առաջվայ պէս խիստ չէ պահանջվում, թէև պէտք է ասել, որ առհասարակ հին լեզուների բեռը շատ էլ չէ թեթևացել։ Աւելի խիստ է պահանջվում այժմ ռուսերէն քերականութիւնը. շատ մեծ ուշադրութիւն են դարձնում ռուսաց հին գրականութեան վրա, իսկ ռուսաց նոր գրականութեան դասատուութիւնը կրճատել են, սահմանափակելով մի քանի մատենագիրների որոշեալ գրուածների ուսումնասիրութեամբ, որ, ի հարկէ, նոր գրականութեան պ ա տ մ ո ւ թ ի ւ ն չէ կարող անուանվել։

1889 թւի սկզբից Մօսկվայի քաղաքային վարչութիւնը քաղաքային դպրոցների համար 6 ուսումնարանական բժիշկ է վարձել, որոնցից 5 ստանում են ամսական 90 ր., իսկ գլխաւոր բըժիշկը—125 ր.։ Ուսումնարանական բժիշկները հսկում են աշակերտների և աշակերտուհիների առողջութեան և դպրոցական շէնքերի առողջապահական պայմանների վրա. բժշկում են հիւանդներին, չեն թողնում, որ վարակիչ հիւանդութիւնները տարածվեն դպրոցում, և դըպրոցից դուրս գալով՝ քաղաքի բնակիչների մէջ։ Ուսումնարանական բժիշկների և բժշկուհիների տուած հաշւից 1889—1890 թ. երեւում է, որ նրանցից ամեն մէկի հսկողութեան տակ եղել է 12—18 ուսումնարան (բոլոր մօտ հարիւր ուսումնարաններում մօտ 11,000 աշակերտ և աշակերտուհի կայ), ամեն բժիշկ ամեն մի ուսումնարան շաբաթը մի անգամ այցելել է, տարվայ ընթացքում երկու անգամ քննել են բոլոր աշակերտներին, որոնցից 350 վրա պատուաստած ծաղկի հետք չէ եղել և 56-ը տկար են եղել զանազան վարակիչ հիւանդութիւններով. բոլոր աշակերտների կէսից աւելի (մօտ 6,000 հոգի) հիւանդ են եղել։

Եւրոպական Ռուսաստանի գիւղացիների մօտ $10/_0$-ը (մօտ 6.000,000) անհող են։ Լրագիրների ասելով, ներքին գործերի մինիստրը բոլոր նահանգական վարչութիւններից տեղեկութիւններ է պահանջել անհող գիւղացիների վերաբերմամբ։

Հասարակութեանը մեծ ուրախութիւն է պատճառում այն լուրը, որ շուտով կը հիմնվի երկրագործութեան մինիստրութիւն։ Ռուս ժողովրդի ստուար մեծամասնութիւնը երկրագործութեամբ է պարապում և շատ հասկանալի է, որ այդ մեծամասնութեան դրութիւնը պէտք է լինի առանձին ուշադրութեան և ամենամեծ հոգատարութեան առարկայ։

Աստրախանի նահանգում, ինչպէս լսվում է, պէտք է շուտով բացվեն նոր դատաստանական հիմնարկութիւններ։ «Астраханскій Вѣстникъ»-ի ասելով, նոր ռէֆօրմը երդուեալ դատաւորներ էլ պէտք է մտցնի դատարաններում։

Պաշտօնական տեղեկութիւններին համաձայն՝ այս տարվայ հունձը շատ վատ է եղել։ Լրագիրները ամեն կողմից թղթակցութիւններ են ստանում լի գանգատներով հունձի անաջողութեան մասին։ Աւելի աջող են ռուս արտահանողների համար հացի առևտրի պայմանները։ Թէև Եւրոպայի հացահատիկներ գնող տէրութիւնները այս տարի (1890—91) անցեալ տարվանից 2—3$^0/_0$ պակաս կը գնեն, բայց միւս կողմից արտահանող երկիրները (Աւստրօ-Ունգարիա, Րումինիա, Միացեալ-Նահանգներ, Հնդկաստան, Աւստրալիա) անցեալ տարվանից 8$^0/_0$ պակաս կարող են արտահանել։ Ռուս արտահանողների համար մի անբարեյաջող պայման կայ՝—ռուսաց փողի կուրսի բարձրանալը և տատանվելը վերջին ամիսներում։

1891 թւին, մայիսի 1-ին, Մօսկվայում (18.. թւի ուսումնական ցուցահանդէսի շինութեան մէջ) կը բացվի ֆրանսիական ցուցահանդէսը։ Այժմից սկսել են կարգադրութիւններ անել։ Ցուցահանդէսի մօտակայ ամարանոցներում արդէն անցեալ սեպտեմբեր ամսից սկսել են տներ վարձել 1891 թւի ամառվան համար։ Ֆրանսիական կառավարութիւնը կիսապաշտօնապէս մասնակցում է ցուցահանդէսին։ Գլխաւոր կարգադրիչ մասնաժողովը ցուցահանդէսը սարքելու համար նշանակել է 20,000,000 ֆրանկ։ Ցուցահանդէսում Fontaines lumineuses շինելու համար Պարիզից (անցեալ տարվայ աշխարհահանդէսից) կը բերեն այստեղ էլէկտրական լուսաւորութիւն և ուրիշ պարագաներ։

Հոկտեմբերի ընթացքում Մօսկվայում երկու նշանաւոր յօբելեաններ տօնեցին, ռուսաց կեանքի ամենահամակրելի երկու ճիւղերի—գիտութեան ու գրականութեան և զ ե մ ս տ վ օ ի ներկայացուցիչների։ Հոկտեմբերի 3-ին Մօսկվայի համալսարանի նախկին ռեկտոր և ռուսաց գրականութեան պրօֆեսոր (անցեալ տարի թողեց պրօֆէսօրութիւնը), Մօսկվայի ռուսաց գրականութեան սիրողների ընկերութեան նախկին նախագահ և Գիտութեան Ակադեմիայի անդամ Ն. Տիխօնրավօվի գիտնական-գրականական գործունէութեան 40-ամեայ յօբելեանն էր։ Յօբելեարի աշակերտների թւում կան այնպիսի անձնաւորութիւններ, ինչպէս Վլ. Սօլօվիօվ և Մօսկվայի համալսարանի պրօֆէսօրներ՝ Գերիէ, Ստորոժենկօ, Կլիւչեվսկի, Միլլեր, Ֆօրտունատօվ։—Հոկտեմբերի 6-ին Մօսկվայի նահանգական զեմստվօի վարչութեան նախագահ Նաւմօվի հասարակական գործունէութեան 25-ամեայ յօբելեանն էր, որ շատ փառաւոր կերպով տօնվեց։ Դ. Նաւմօվ զեմստվօի, տեղական ինքնավարութեան մտցնելու առաջին օրից մինչև այժմ 25 տարի շարունակ (զեմստվօի հիմնարկութիւնների կանօնադրութիւնը հրատարակվել է 1864 թւի յունվարի 1-ին, բայց գործադրվել սկսվել է 1865 թւին), անընդհատ ընտրվել է զեմստվօի նահանգական վարչութեան նախագահ։ Եթէ Մօսկվայի նահանգի զէմստվօն իր ուսումնարանների թիւը Մօսկվայի նահանգում հասցրել է 769-ի և աշակերտների թիւը 50,000-ի (1867 թ. ամբողջ նահանգում միայն 268 դպրոց է եղել 9,411 աշակերտներով), զեմստվօի հիւանդանոցների թիւը հասցրել է 54-ի, որոնց մէջ տարվայ ընթացքում բժշկվում են 10,000-ից աւելի հիւանդներ և բժշկական օգնութիւն են ստանում 300,000-ից աւելի անձինք (զեմստվօի հիմնարկութիւնից առաջ ամբողջ նահանգում միայն 3

Մկներից ազատվելու համար բոլոր սենեակների ծակ ու ծուկերը պէտք է պնդացնել։

Պէտք է զգոյշ կենալ, որ կատուները ներս չը մտնեն, ապա թէ ոչ շատ մեծ վնասներ կարող են պատճառել։

Գ.

16) Շ ա ղ դ ն ե լ ը և շ ա ղ բ ա ր ձ ր ա ն ա լ ը։

Չորրորդ քնից յետոյ մի 10—12 օր մեծ ախորժակով են ուտում շերամները, ապա ախորժակը կորցնում են, նիհարում են, դեղնում և թափանցիկանում։ Այդ ժամանակ այս ու այն կողմն ընկած թափառում են, մինչև որ մի յարմարաւոր անկիւն են գտնում և գլուխները այս ու այն կողմ տանելով, սկսում են բերնից թորած հիւթից ստացված թելով բոժոժի ցանցը հիւսել։

Հէնց որ այդպիսի շերամներ երևեցան, պէտք է անմիջապէս շաղ դնել։ Շաղ դնել նշանակում է չուարանից, կամ եաւշանի նման մի բոյսից, որին Երևանում սովորաբար «փուշ» անունն են տալիս, կապած աւելներ դնել այս ու այն տեղ, որպէս զի շերամները հեշտութեամբ իրանց համար անկիւն գտնեն բոժոժը շինելու համար։ Փուշը պէտք է գերադասել չուարանից, որովհետև նախ շատ ճիւղաւորված է և՛ չուերը պինդ են։ Փուշը գտնվում է դաշտերում, ցորենների մէջ։ Աւելները կամ կարելի է պառկեցնել, կամ ցից ցից դնել և կամ կամարներ կազմել։

Եթէ շերամները լաւ են պահած, չը հաշվելով առաջին նշանները, մի տեղում գտնված շերամները 3 օրում ամբողջապէս պէտք է շաղ բարձրանան։ Շերամը 6 ժամում կազմում է իր բոժոժի արտաքին պատեանը և ներսն է մտնում, ապա 3 օրում վերջացնում է իր ներքին աշխատանքը և փոխվում է բարուրի (հարսնուկի)։

17) Բ ո ժ ո ժ։

Լաւ բոժոժները պէտք է լինեն միջակ մեծութեամբ, երկու ծայրերը կլոր, մէջը սեղմված, պինդ և փափուկ, առաձգական և փայլուն թելով։

Բոժոժները գլխաւորապէս լինում են. 1) բաց նարինջի, որին ասում ենք դեղին, 2) սպիտակ և 3) կանաչ։

18) Բ ո ժ ո ժ հ ա ւ ա ք ե լ ը։

Երբ բոլոր շերամները շաղ են բարձրացել և բոլորն էլ վերջացրել են իրանց բոժոժները—պէտք է սպասել մի 3 օր ևս, ապա աւելները իրանց բոժոժներով ժողովել և հաւաքել մի թախտի կամ չորի վրա ու սկսել բոժոժները հաւաքել աւելի վրայից։ Աւելների վրայից հաւաքելուց յետոյ պէտք է բոժոժների երեսի կեղտոտ, անկանոն ցանցը պոկել։

19) Բ ո ժ ո ժ խ ե ղ դ ե լ ը։

Եթէ այդ հաւաքած բոժոժները թողնենք շերամատանը, մի քանի օրից յետոյ կը տեսնենք որ բոժոժի միջից թիթեռներ են դուրս գալիս։ Թիթեռները դուրս գալով փչացնում են բոժոժը և այլ ևս նրանից կանոնաւոր թել չի ստացվի։ Ուստի ով որ ուզում է թել քաշել և կամ ծախել, այն ժամանակ նա պէտք է այնպէս անի, որ այլ ևս թիթեռները չը կարողանան դուրս գալ։ Այն գործողութիւնը, որի միջոցով հասնում են այդ նպատակին կոչվում է բոժոժ խեղդել։

Բոժոժը կարելի է խեղդել երկու միջոցով՝ կամ արևով, կամ ջրի շոգիով (գոլորշիով)։ Արևով խեղդելու համար պէտք է բոժոժները բարակ շերտով փռել մի չորի վրա արև տեղ և շուտ շուտ խառնել. 5—8 ժամից յետոյ կարելի է հաւաքել և այլ ևս ոչ մի բոժոժ թիթեռ չի տայ։ Այդ միջոցը թէև ոչ մի ծախք չէ պահանջում, բայց և այնպէս անյարմար է և վնասակար, որովհետև նախ դեղին բոժոժի գոյնը միանգամայն սփրթնում է, նուաղում է, բացվում է և ապա թելը այրվում է, որը ամենագլխաւորն է։

Պէտք է գերադասել երկրորդ միջոցը։

Ցայտնի է, որ բոժոժը 5—10 րոպէ ջրի գոլորշիի մէջ մնալով, այլ ևս թեթեռ չէ կարող տալ։

Մեծ քանակութեամբ խեղդելիս, ինչպէս այդ հարկաւորվում է թելի գործարաններում, ունեն առանձին մեքենայ, որը բաղկացած է երկու մասից՝ մի տեղ ջուրն է լցրած, որի տակը վառելով գոլորշին է ստացվում, մի տեղ էլ հաւաքվում է գոլորշին։

Ջուրը լցրած է մի կաթսայի մէջ, որի երեսը պինդ փակած է և միայն մի խողովակով կարող է գոլորշին բարձրանալ վերին մասը, որտեղ բոժոժը պիտի խեղդեն։ Գոլորշին լցվում է մի չուգունից և ցինկից շինած արկղանման մասի մէջ, որը երկաթյա թելէ ցանցերով մի քանի բաժանմունքների է բաժանված։ Արկղը մի կողմից դուռն ունի։ Նախապէս բոժոժը բարակ շերտով փռում են տափակ և լայն զամբիւղների վրա և դնում են մեքենայի երկաթեայ ցանցերի վրա ու դուռը փակում են, թողնում են այնտեղ մի 8—10 րոպէ և ապա հանում մի շուաք տեղ փռում են, որ չորանայ։

Եթէ գիւղում կայ մի այդպիսի խեղդող մեքենայ, պէտք է տանել նրա մօտ և նրանով խեղդել։ Փոքրիկ քանակութեամբ խեղդելիս կարելի է հետեւեալ կերպով վարվել։ Վերցնել մի մեծ պղինձ (կաթսայ) կիսով չափ ջուր լցնել և տակը վառել մինչև եփ գայ, ապա մի խոր զամբիւղ դնել կաթսայի բերնին, մէջը լցնել բոժոժը և մի պղնձեայ տափակ ամանով վերևից պինդ ծածկել, թողնել 10—13 րոպէ և ապա շուաքում չորացնել։

20) Ա մ փ ո փ ո ւ մ ն։

Մեր բոլոր խրատները կարելի է ամփոփել հետևեալում՝

1) Լաւ քննած սերմ.
2) Մաքուր շերամատուն.
3) Մաքուր օդ.
4) Առողջ տերև.
5) Ազատ տեղ։

Հետևեցէք ճշդութեամբ մեր «Շերամապահական խրատներին», և միշտ վարձատրված կը լինէք։

Մ. Մուսինեան

գիւղական հիւանդանոց է եղել 45 մահճակալով), երբ նա անհրաժեշտ օգնութիւն է հասցրել տեղական ժողովրդի տնտեսական գործունէութեան բոլոր ճիւղերում,—այդ բոլորի մէջ շատ բանով գլխաւորն պարտական է իր նահանգական վարչութեանը և մանաւանդ 25 տարի շարունակ վարչութեան գլուխ կանգնած նախագահի արթուն, հմուտ և վերին աստիճանի բարեխիղճ գործունէութեան։

Հոկտեմբերի 24-ին այստեղ պէտք է տօնվի Լազարեան ճեմարանի հիմնարկութեան 75-րդ տարեդարձը։

Այս ձմեռը Մոսկվան երաժշտութեան կողմից շատ բազմաւոր կը լինի։ Մեզ մօտ հիւր կը գայ հռչակաւոր երգչուհի Ադելինա Պատտի, բացի նրանից ձմեռվայ ընթացքում կը լինեն այստեղ Մարչելլա Զեմբրիխ, Վան-Զանդտ, Սիգրիդ Բլօվէն, Լուիզա Նիկկիտա երգչուհիները, Պարիզի մեծ օպերայից պրիմադօննա Ֆելիա Լիտվին (այժմ այստեղ է) և պ. Էդուարդ Րէշկէ, Պեշտից Հանս Վիգան (ջութակ) և Գուբայ (ջութակ) և այլն։

Տ. Ց.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Եկատերինօդար, հոկտ. 18-ին

Կարդալով ուշադրութեամբ «Մշակի» № 107-ի մէջ այստեղից գրած թղթակցութիւնը, մարդս ակամայ ինքն իրան հարց է տալիս, թէ ինչ բանից սոփյված թղթակից պարոնը ճշմարտութիւնը յեղաշրջել է։ Աւելի լաւ չէր լինի, որ նախապէս բարեհաճի տեղեկանալ ու ապա թէ բարեհաճէր հրատարակել իր գեղեցիկ կարծիքները և ակնարկութիւններ անէր «մի քանի մարդկանց եռանդուն գործունէութեան» վերաբերութեամբ։ Մենք պարոնի վարմունքը չարակամութեան չենք վերագրի, այլ հաւատացած ենք, որ քանի մի եղուխներ նրան իրանց ձեռին խաղալիք են արել, ապա թէ ոչ, ինչպէս բացատրել, որ պարոնի թղթակցութիւնը հիմնովին սխալ է։ Նորակառոյց ուսումնարանի հիմքը ձգելու օրից վճռված չէ եղել բոլորովին, որ թատրոնական բեմ կառուցվի ընդարձակ դահլիճում. ասածներիս ապացոյց թող լինի յատակագիծը, որը հաւանութիւն գտաւ Վեհ. Կաթողիկոսի կողմից, և յանձնաժողովի արձանագրութիւնները, որոնցում ոչ մի խօսք անգամ յիշված չէ թատրոնական բեմի մասին։ Սխալ է՝ թէ հոգաբարձուները ուզում են քանդել բեմը. նրանք ասում են, որ մենք ընտրված ենք երկսեռ ուսումնարան կառուցանել և յանձնել հասարակութեանը։ Մի՞թէ շէնքը աւարտման վրա է ասելով՝ պէտք է հասկանալ աւարտած է արդէն։

Մենք դէմ չենք թատրոնական բեմի կառուցման, բայց և չորս պատ և մի տանիք ունենալով շինութիւնը աւարտված չենք համարում, իսկ թատրոնական բեմը անտեղի է, գոնէ առ այժմ։ Ամեն մարդու իրաւունքն է իր տան մէջ ցանկութեան համեմատ վարվել, բայց հասարակական հիմնարկութիւններում կամայականութիւնը ոչ մի տեղ չէ թոյլատրվում, բայց թէ ծախսարարը իր փողով և կամքով ուզել է բեմը շինել, թող խորհրդին առաջարկէր։

Իսկ եթէ կամայականութիւնը գովասանքի արժանի է եղել, ներողութիւն, մենք այդ չը գիտէինք։ Ուսումնարանի շէնքն այս տարի էլ կատարելապէս չաւարտվեց և յայտնի է թէ ում շնորհով։ Առաջ պէտք է ուսումնարանի շէնքը պատրաստել և ապա մտածել բեմի շինութեան մասին։

Կ. Ք.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Մշակի» ներկայ համարից բաց ենք անում առաջիկայ 1891 թւի համար «Մշակի» բաժանորդագրութիւնը։ Հետևեալ համարներից մինչև հեռ մենք, ինչպէս ամեն տարի, կուղարկենք մեր բաժանորդներին տպված ծրարներ, բաժանորդագրութիւնը հեշտացնելու համար։ Մի և նոյն ժամանակ, որովհետև մինչև տարվայ վերջը մնում է միայն 2 ամիս, խնդրում ենք անցեալ բաժանորդներին չը վճարածներին շուտով հասցնել խմբագրութեանը իրանց վրա մնացած ապառիկները։

—

ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Մեր քաղաքը քնած դրութեան մէջ է. չը կայ կեանք, չը կայ հասարակաց կարծիք, չը կայ ձգտում դէպի առաջ։ Մեր հայ հասարակութիւնը, շրջապատված լինելով թուրքերով, թուրք բեգերով, խաներով և աղաներով, ընդունել է նրանց կեանքի աննախանձելի բարք ու վարքը, ոչ թէ միայն չը կարողանալով այլ ևս իր առաջադիմութեան ընթացքը օրից օր աջողեցնել, այլ նաև կորցնելով այն, ինչ որ աւանդել է նրան իր կրօնը, լեզուն և պատմութիւնը։ Եւ ինչ ուզում էք գրեցէք, ինչպէս ուզում էք մտրակեցէք մեր հասարակութիւնը,—նրա վրա ոչինչ չէ ազդում, որովհետև հին-նախիջևանցի հայը չէ էլ կարդում որ և է լրագիր»։

—

«Իվէրիա» լրագիրը հաղորդում է, որ այս օրերս Անդրկովկասեան երկաթուղու գնացքի Թաւուզ կայարանով անցնելու ժամանակ վեց աւազակներ գնացքի վրա հրացաններ արձակեցին, մտադիր լինելով մեքենապետին սպանել. գնացքը անվնաս անցաւ։

—

Երէկ, հոկտեմբերի 24-ին, լրացաւ Մոսկվայի Լազարեան ճեմարանի 75-ամեայ գոյութեան տարեդարձը։ Մենք այսօր ստացանք մի ընդարձակ յօդուած այդ ուսումնարանի 75-ամեակի մասին, բայց նիւթերի շատութեան և յօդուածի մեր ձեռքը ուշ հասնելու պատճառով՝ կը տպագրենք նրան միայն չաբաթ օր։

—

«Тифлисскій Листокъ» լրագիրը լսում է, որ նախկին թեմական առաջնորդ Թիֆլիսի թեմի՝ Արիստակէս եպիսկոպոս Սեդրակեան նշանակվելու է Երևանի թեմի առաջնորդ, իսկ Սուքիաս եպիսկոպոս Պարզեանց նշանակվելու է Բեսարաբիայի թեմի առաջնորդ։

—

Հինգշաբթի, հոկտեմբերի 23-ին, կալուածական բանկի թատրոնում սկսվեցան ռուսաց օպերէտային խմբի ներկայացումները։ Պէտք է անաչառ համարել պիէսայի ընտրութիւնը. ներկայացնում էին Դեկկեր-Շէնկի «Հաջի-Մուրադ» անունով, իբր թէ կովկասեան կեանքից վերցրած օպերէտը։ Ասում են այդ օպերէտը աջողութիւն է գտնում մայրաքաղաքներում, բայց Թիֆլիսում նա կարող է միայն ծիծաղ յարուցանել, այնքան հեռի է նա կովկասեան կեանքից. օպերէտի երաժշտութիւնը ինքնուրոյն չէ, պ. Դեկկեր-Շէնկ անխտիր օգտվել է կովկասեան, եւրոպական և գնչուների եղանակներից. մի որ և է բայաթի յանկարծ փոխադրվում է ամենաանսանձ գալօպի։ Խումբը կազմված է Թիֆլիսի հասարակութեանը անծանօթ դերասաններից և այդ առաջին ներկայացումից ոչ մի եզրակացութիւն չէ կարելի դուրս բերել նրանց ինչ լինելու մասին, քանի որ դերասանները, օպերէտի շնորհով, դրված են մեզ համար միանգամայն անընական և ծիծաղելի դրութեան մէջ։ Աչքի էր ընկնում պիէսայի բաւական աչող սարք ու կարգը և հագուստների թարմութիւնը. հասարակութիւն բաւական կար։

—

«Новое Обозрѣніе» լրագրում կարդում ենք թէ տարի ու կէս է արդէն, որ Թիֆլիսի նոտարիուսները չեն վճարում քաղաքային վարչութեան՝ քաղաքային հարկեր։ Չենք կարծում որ քաղաքիս բոլոր նոտարիուսները զանց առնէին այդ հարկերը վճարելու։ Մենք առիթ ունեցանք այդ մասին խօսել նոտարիուսներից մի քանիսների հետ, ռուս լրագրի կողմից առած այդ նկատողութեան պատճառով, և մինի մօտ, օրինակ, մենք ինքներս տեսանք քաղաքային վարչութեան կողմից թէ վերջին երկու տարվայ և թէ ներկայ թւի համար տուած բոլոր ստացականները քաղաքային հարկի կանոնաւոր հատուցման մասին։

—

Անցեալ համարում «Каспій» լրագրից արտատպված լուրին մենք մեր կողմից հարկաւոր ենք համարում աւելացնել, որ Սուրէն Մութաֆեանի և Յովակիմ Մելքոնեանի առևտրական տունը, որը Բաթումում նորերս դադարեցրել է իր վճարումները, ոչինչ դրամական կապեր և ոչինչ յարաբերութիւններ չունի Կարապետ Մութաֆեանի Թիֆլիսում յայտնի առևտրական տան հետ։

—

1891 թւին, ինչպէս հաղորդում են Պետերբուրգի լրագիրները, մի քանի թեմերում կը հիմնվեն եկեղեցական երգեցողութեան նոր դպրոցներ։ Այդ դպրոցների նպատակը պիտի լինի, ի միջի այլոց, պատրաստել երգեցողութեան վարժապետներ եկեղեցական դպրոցների համար։

—

Զէմստվօների բժիշկների վրա նոր պարտաւորութիւն է դրվում, այն է հսկել այն դեղատներին վրա, որոնք հիմնվում են գիւղերում։ Ի դէպ. Անդրկովկասի շատ գիւղերում դեղատների այնպիսի մեծ կարիք կայ, որ դեղատներ հիմնելու հարցը հերթական ամենակարևոր հարցերից մէկը պիտի լինի բժշկական վարչութեան համար։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԱՏԱՄԻՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

—

Անգլիայում այս րոպէիս կատարվում է քաղաքական և տնտեսական մեծ նշանակութիւն ունեցող երևոյթ—լրացուցիչ ընտրութիւններ են լինում։

Հեռագիրն արդէն լուր բերեց, որ ազատամիտ կուսակցութիւնը յաղթանակը տարաւ և ընտրողները իրանց ձայները ահագին մեծամասնութեամբ տուեցին ազատամիտ կուսակցութեան անդամին։ Արդէն տեղի է ունեցել մի այնպիսի փաստ, որը մեծ յուսահատութիւն կարող է պատճառել պահպանողական մինիստրութեան և նրա պարագլուխ՝ լորդ Սօլըսբըրիին։ Այդ փաստը հետևեալն է. Լանկաշիրը, ուր տեղի ունեցան այս օրերս ընտրութիւններ, ընտրել է մի ազատամիտ թեկնածու, մինչդեռ թէ Լօնդօնը և թէ Լանկաշիրը մինչև այժմ համարվում էին այնպիսի կենտրոններ, որոնք ամենից քիչ են համակրում Գլադստօնին և նրա պաշտպանած ամենամեծ հարցերից մէկին, այն է իրլանդական հարցին։

Իսկ իրլանդական հարցը, այժմեան ընտրութեան համար, եթէ այսպէս կարելի է ասել, մի «լինել թէ չը լինել է»։ Ընտրութիւնների ղեկավարող ոյժը այն պրոգրամն է, որ ունի Գլադստօն իր կուսակցութեան հետ միասին Իրլանդիայի վերաբերութեամբ։ Ջառամեալ, բայց հանճարեղ պետական գործիչը, ինչպէս ինքը մի քանի անգամ նորերս յայտնեց, որոշել է այսպէս թէ այնպէս, մի վճիռ արձակել տալ Իրլանդիայի մասին, և ահա իրլանդական ի ն ք ն ա վ ա ր ու թ ե ա ն խնդիրը հերթական հարցերի կարգումն է դրած և նոյն իսկ առաջին տեղը։

Գլադստօնի և իրլանդական կուսակցութեան հակառակորդները մինչև այժմ աշխատում էին հաւատացնել ընտրողներին, որ Իրլանդիայի ինքնավարութիւն տալու գլխաւոր նպատակն է բ ա ժ ա ն ե լ այդ երկիրը Անգլիայից։ Այդ բաժանումը խկապէս շատ վախեցրել է անգլիական հասարակաց կարծիքը, և հէնց այդ բաժանման երկիւղն է եղել, որ ստիպել է շատերին դիմադրել Գլադստօնի և Պարնելի կուսակցութիւնների մարդասէր և արդար պահանջներին։

Բայց այդ երկիւղը այժմ այլ ևս գոյութիւն չունի։ Հասարակաց կարծիքը հասել է այնտեղ, որ ըմբռնում է, թէ տալ մի երկրին իրաւունք կարգադրելու իր ներքին հարցերը, չէ նշանակում քաղաքականապէս բաժանել նրան իր հարևան, եղբայրակից երկրից։ Եւ այդպիսի արդարացի հասարակաց կարծիքի գոյանալը—ազատամիտ կուսակցութեան երկար տարիների աշխատանքի պտուղն է։

Այսօր այդ նոյն ազատամիտ կուսակցութիւնը, իր տաղանդաւոր պարագլուխներով պատրաստվում է վայելելու իր երկարամեայ ծանր աշխատանքների պտուղը,—ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհը զգում է, որ օրից օր մօտենում է պահպանողական կուսակցութեան և պահպանողական մինիստրութեան անկումը, և շատ շուտով նրան կը յաջորդի Գլադստօնի կուսակցութիւնը, որը պիտի տայ Մեծ-Բրիտանիայի քաղաքական գործերին նոր և միանգամայն համակրելի ընթացք։

Վերջին լրացուցիչ ընտրութիւնները թերահաւատներին էլ համոզում են, որ այդ մեծ փոփոխութեան ժամը մօտենում է և շատ շուտով ազատամիտ կուսակցութիւնը յաղթանակը տանելով, պիտի սկսէ իրագործել իր մեծ պրոգրամները, որոնց պսակը համարվում է իրլանդական ինքնավարութեան հարցը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Պարիզից գրում են. «Պատգամաւոր Մօրօ ներկայացրեց մի օրինագիծ, որով առաջարկում է վերացնել ազնուական տիտղոսները Ֆրանսիայում»։

—Սօֆիայից գրում են, որ բուլղարական նոր ազգային ժողովի մէջ երիտասարդ պատգամաւորների թիւը շատ մեծ է։ Դրանք ընդհանրապէս պատկանում են ազատամիտ կուսակցութեան։

—Ինչպէս հեռագրում են Աթէնքից՝ Տրիկուպիս հրաժարական տուեց, և թագաւորը Դելիանիսին յանձնեց նոր մինիստրութեան կազմակերպելը։

—Պարիզի մի քանի լրագիրներ հաղորդում են Բերլինից, որ Վիլհէլմ կայսրի հիւանդութիւնը վերջին օրերս սաստկացել է, և բժիշկները այն կարծիքի են, որ եթէ այդպէս շարունակվի, պէտք է օպերացիա անել։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս օրերս վախճանված անգլիական հիւպատոսը Տրիէստում, սըր Րիչարդ Բէրտօն մի աչքի ընկնող անձնաւորութիւն էր, որը պարունակում էր իր մէջ զինուորի, դիպլօմատի, գիտնականի, ճանապարհորդի և բեղմնաւոր գրողի արժանաւորութիւնները։ Բէրտօն 29 լեզուներ գիտէր և գրեց մինչև 50 գրքեր։ 21 տարեկան հասակում նա մտաւ հնդկական զօրքում։ Դէրվիշի շորեր հագնելով, նա յաճախ կարողանում էր մտնել թշնամական ցեղերի բանակը և որպէս տեղեկութիւններ հաւաքող՝ մեծ ծառայութիւններ էր մատուցանում։ Ապա նա ճանապարհորդեց Արաբիա և եւրոպացիներից առաջինն էր, որ մահմետականի շորերով այցելեց Մէկկան։ Իր երեք հատորանոց հեղինակութեան մէջ նկարագրեց այդ նշանաւոր ճանապարհորդութիւնը։ Ապա նա Աբիսինիա ճանապարհորդեց և 1856 թւին հետազօտեց կենտրոնական Աֆրիկայի այն ժամանակն անյայտ լճերը։ 1859 թւին նա Անգլիա վերադարձաւ, իսկ 1860 թւին գնաց Ամերիկա։ Պսակվելով 1861 թւին կոմսուհի Արունդէլի հետ, նա անգլիական հիւպատոս նշանակվեց Ֆէրնանդօ Պօում։ Տասը տարի Աֆրիկայում մնալով և մանրամասնաբար հետազօտելով նրա արևմտեան ափը, Բէրտօն տեղափոխվեց Սանտօս, Բրազիլիայում։ Աֆրիկայի մասին նա բազմաթիւ գրքեր է գրել, որոնց թւում և մի ժողովածու արևմտա—աֆրիկեան առածների։ Բէրտօն Իսլանդիա ևս է եղել, և ապա նշանակվեց անգլիական հիւպատոս Տրիէստում, ուր 20 տարի մնաց։ Այդ ժամանակ նա ճանապարհորդեց Հնդկաստան, Եգիպտոս և արևմտեան Աֆրիկա։ Նրա վերջին աշխատութիւններից մէկն էր արաբական առակների 15 հատոր ժողովածուն։ Նա այդ աշխատութեան համար 10,000 ֆունտ ստերլինգ վարձատրութիւն ստացաւ։

*
* *

Թոմաս Էդիսօն Գէորգ Պարսօն Լիտօրն մատենագրի հետ միասին գրում է մի վէպ, որի մէջ գլխաւոր դերը էլէկտրականութեանն է տրված։

*
* *

Անգլիայում կազմվել է «Օրիորդների ժուժկալութեան ընկերութիւնը»։ Այդ ընկերութեան նշանաբանն է. «ոգելից խմիչքներին մօտեցող շրթունքները՝ շրթունքներիս չեն մօտենայ»։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 22 հոկտեմբերի։ «Гражданинъ» լրագիրը լուր է հաղորդում, որ ենթադրութիւն կայ Պետերբուրգում հիմնելու ասիական բանկ, 25 միլիօն րուբլի դրամագլխով։—Ենթադրութիւն կայ արքունական ֆերմաներում կառուցանել օրինակելի խուղհաններ։

ՎԻԵՆՆԱ, 22 հոկտեմբերի։ Թագաժառանգ Ցեսարէվիչին Վիէննայով անցնելիս, կը դիմաւորէ կայարանում աւստրիական կայսրը, բոլոր էրցհերցօգների հետ։

ԼՕՆԴՕՆ, 22 հոկտեմբերի։ Շաբաթ օրը, տեղի ունեցած համայնական ընտրութիւնների ժամանակ, ազատամիտները յաղթող հանդիսացան։

ԲԵՐԼԻՆ, 22 հոկտեմբերի։ Այստեղ հասաւ յունաց թագաժառանգ պրինցը իր ամուսնու հետ, պրինցուհի Վիկտօրիայի պսակադրութեանը ներկայ լինելու համար։

ԿԵՕՆԻԳՍԲԵՐԳ, 22 հոկտեմբերի։ Տեղական առևտրականները խնդրամատոյց են եղել, որ ռուսաց հացահատիկների մաքսահարկը նոյնքան քչացնվի, որքան քչացնվելու է աւստրիական հացահատիկների մաքսը։

ՎԻԵՆՆԱ, 23 հոկտեմբերի։ Թագաժառանգ Ցեսարէվիչը այստեղ կը հասնի այսօր կէսօրից յետոյ, ժամը 4-ին։ Էրցհերցօգ Կարլ Լիւդվիգի պալատում տեղի կունենայ մեծ ընդունելութիւն, իսկ 6 ժամին Շէնբրուննում կը լինի հանդիսաւոր ճաշ։ Նորին Բարձրութիւնը նոյն օրը կուղևորվի Տրիեստ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 հոկտեմբերի։ «С. Пет. Вѣд.» լրագիրը հաղորդում է, որ պետական կալուածների մինիստրութեան կից գիւղատնտեսների կայանալի համագումար ժողովը կը զբաղվի, ի միջի այլոց, Ռուսաստանի զանազան շրջաններում հացի արդիւնաբերութեան արժողութեան վերաբերեալ հարցով։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 24 հոկտեմբերի: Երէկ Թագաժառանգ Ցեսարեւիչ ճանապարհ ընկաւ Վիեննայով դէպի Տրիեստ, ուր Նորին Բարձրութեանը սպասում է նաւ դէպի արեւելք ճանապարհորդութիւն կատարելու համար: Ցեսարեւիչին ուղեկցում են Նորին Մեծութեան սվիտայի գեներալ-մայոր Բարիատինսկի, շտաբ-ռոտմիստրներ՝ Կոչուբէյ և Վոլկով և պորուչիկ Օբոլենսկի: Նոցա Մեծութիւնները ճանապարհ գցեցին Ցեսարեւիչին մինչև Սիվերսկայա:

ՎԱՐՇԱՎԱ, 24 հոկտեմբերի: Այսօր նահանգական դատարանում սկսվեց Սկուրլինսկու գործը, որ պատասխանատուութեան է ենթարկված կեղծելու համար իր մօտ ընդունած մանուկներին սպանելու պատճառով:

ԼԻԿՍԵՄԲՈՒՐԳ, 24 հոկտեմբերի: Նասաուի դուքը յանձն է առնում խնամակալութիւնը և հնգշաբթի երդում կը տայ:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Հոկտեմբերի 22-ին

Լոնդոնի վրա 10 ֆունտ արժէ. . .	81 ր.	90 կ.	
Բերլինի վրա 100 մարկ — . . .	40	› 10	›
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — . . .	32	› 50	›
Ոսկի — — արժէ . .	6	› 63	›
Մաքսային կուպօններ — . . .	132	› —	›
Արծաթ — — — . . .	1	10	›
Բօրսային դիսկօնտներ — . . .	5 և	6½%	›

Պետ. բանկի 5% տոմս 1-ին շրջանի.	102	› 25	›
— — — — 2-րդ —	101	› 25	›
— — — — 3-րդ —	101	› 25	›
— — — — 4-րդ —	101	› 25	›
— — — — 5-րդ —	101	› 25	›
— — — — 6-րդ —	101	› 25	›
6% ոսկեայ փոխառութիւն	143	› —	›
4% ոսկեայ ռէնտա	—	› —	›
Արեւեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	101	› 50	›
—լ— — — 2-րդ —	101	› —	›
— — — — 3-րդ —	102	› 75	›
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	229	› 50	›
— — երկրորդ —	211	› 75	›
— — երրորդ ազն. կալ. բ.	210	› 50	›
Պետական. երկաթուղային ռէնտա.	102	› 50	›
5½% ռէնտա	103	› 50	›
4% ներքին փոխառութիւն	87	› 75	›
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	100	› 50	›
4% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի. .	103	› 50	›
4½% գրաւական թղթեր կալուած.			
փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ. .	—	› —	›
— — — թղթադ.	99	› 25	›
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ.			
ընկերութեան օբլիգացիները. .	97	› 25	›
Մոսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	96	› —	›
Օդեսայի — — .	96	› 87	›
Թիֆլիսի — — .	—	› —	›
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	—	› —	›
— — Քութայիսի — .	—	› —	›

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը հանդարտ է:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Իմ հաւատարմատար գանձակեցի Մ. Օհանեանից ստացայ տեղեկութիւն, որով նա յայտնում է, թէ արդէն երկու շաբաթ է Գանձակում ունեցած իմ ընթերցարանս, անկարգ պահպանելու պատճառով, փակած է: Ցաւելով այդ մասին, և հրապարակով ներողութիւն խնդրելով ընթերցարանիս մշտական և անփոփոխ անդամներից, խնդրում եմ Նեղութիւն յանցն առնեն՝ նշանակել մէկին կառավարելու ընթերցարանը, որի գոյութեան պատիւը իրանց է պատկանում և ոչ միայն ինձ: Հակառակ դէպքում թող ներողամիտ լինեն մինչև իմ վերադարձս:

Մեծ-Ղարաքիլիսա Լուսանկար սարկաւագ Յ. Տէր-Դանիէլեանց

1—2

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

MESSAGERIES MARITIMES

(ՄԵՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)

կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ԼՈՆԴՈՆԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ

Ուրբաթ, 2/14 նոյեմբերի դուրս կը գնայ ԲԱԹՈՒՄԻՑ GUADALQUIVIR (ԳՎԱԴԱԼԿՎԻՎԻՐ) շոգենաւը, նաւապետ BERNARD (ԲԵՐՆԱՐԴ) դէպի Կ. Պօլիս, Մարսէլ, Հավր, Լոնդօն, մտնելով և միջանկեալ նաւահանգստները:

Ագէնտները՝ ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ պ. Գ. ԷՍՍԷՆԴԷՐ, ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ ԳԷՈՐԳ ՀԷՁՈՒԲԵԱՆ ՀԷՁՈՒԲԵԱՆՑ, իսկ ԲԱԳՈՒԻ մէջ՝ ԳՕԼԴԼՈՒՍՏ:

1—2

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Վանքի մեծ փողոցի և Մուխրանսկի փողոցի անկիւն, տուն Ջանշիեվի: 2—5

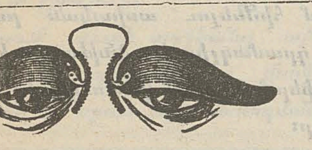

Մ. Գ. ՑԷՑԼԻՆԻ

ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐԻ ՄԱԳԱԶԻՆԻ

ՕՊՏԻԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ

Պալատի այգու դիմաց, անկիւնի մագազինում, ստացված է մեծ ընտրութիւն՝ ոսկեայ, նոր ոսկեայ, նիկելեայ, պողպատեայ և կրիայի ոսկորից ԱԿՆՈՑՆԵՐ, ՊԷՆՍՆԷՆԵՐ և ԼՕՐՆԷՏՆԵՐ: Թատրօնական և դաշտային ԲԻՆՕԿԼՆԵՐ, ՋԵՐՄԱՉԱՓԵՐ, թէ սենեակների, թէ դուրսը կախելու և թէ վաննաների համար: Վերստուգված և վկայական ունեցող ՄԱԿՍԻՄԱԼ ջերմաչափեր: Լօրնէտի և պէնսնէի համար ոսկեայ, արծաթեայ, նոր-ոսկեայ շղթաներ, նմանապէս մետաքսեայ և մետալական թելեր:

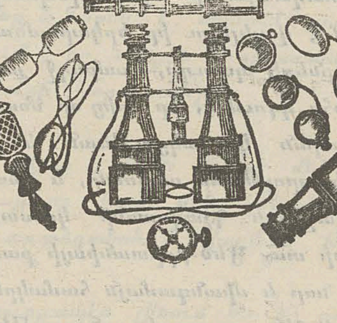

Ակնոցներ և պէնսնէներ տրվում են նմանապէս բժշկների պատուէրով:

Մագազինում յանձն են առնում նմանապէս փչացած իրերի նորոգելը և ապակիների դնելը:

ԳՆԵՐԸ ամենաչափաւոր են:

38—50 (Հ)

Տպագրութեան համար բոլորովին պատրաստ են և առաջիկայ 1891 թուին լոյս կը տեսնեն իմ թարգմանած հետեւեալ 5 գրքերը. 1) „Փարաւոնի աղջիկ" պատմական վէպ Գ. Էբէրսի (պատկերազարդ), 2) „Իշխանն ու աղքատը" պատմական վէպ Մարկ Տվէնի (պատկերազարդ), 3) „Ամերիկայի գիւտը" հեղ. Լեամէ Ֆլեօրի (պատկերազարդ), 4) Անդերսէն՝ „Ինչ էր պատմում լուսինը" 25 մանկական վէպիկ.) 5) Օբերլէյնի կեանքն ու գործերը:

Թիֆլիսում բաժանորդագրութիւնն ընդունվում է „կենդրոնական" գրավաճառանոցում և թարգմանչի մօտ՝ Ներսիսեան դպրոցում: Բաժանորդագինն է 3 րուբլի: Տպագրութիւնից յետոյ 4 րուբլի:

Հայ ընթերցող հասարակութեան ձեռնտուութեամբ վերջին 10 տարվան ընթացքում հրատարակվել են և ուղարկվել բաժանորդներին թարգմանչի աշխատութիւններից՝ 1) „Մտաւոր, բարոյական և ֆիզիկական ինքնակրթութիւն" պրոֆէսոր Գ. Ս. Բլէկկի. 2) „Մայրական դաստիարակութիւն Ժ. Բամբօսսոնի": 3) „Կնոջ կոչումն ու դաստիարակութիւնը" Լուիզա Բիւխների": 4) Բնաւորութեան կրթութիւնը" պրոֆ. Ա. Գաբրիէլի և այլն:

Գրիգոր Շահբուդաղեան 3—3

ԷԺԱՆԱԳԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

(Միքայէլեան կամուրջ, № 52)

ՏՐՎՈՒՄ ԵՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԳՐՔԵՐ: Ամսվան վճարը 20 և 10 կօպէկ: Բաց է առաւօտեան 9½—2 ժամը, և երեկոյեան 4—7 ժամը: Իսկ կիրակի օրերը 9½—12 ժամը

5—10

„ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ"

(ВѢНСКІЙ МАГАЗИНЪ)

ՊԱՏՐԱՍՏԻ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԻ

ԴՕԼՕՎԻՆՍԿԻ ՊՐՕՍՊԷԿՏԻ ՎՐԱ, ՄԴԻՎԱՆԻԻ ՏԱՆԸ

Ստացանք այս օրերս մեծ քանակութեամբ, ամենավերջին տարազով կարած, մարդկանց և երեխայոց ձմեռվայ և աշնան պատրաստի հագուստներ: Կտորները ուղղակի և անձամբ գործարաններից գնելով պատրաստել ենք տուել մեր հրակողութեան տակ, աւելի անտեսաբար, Մոսկվայի մերսեփական արհեստանոցում: Ուստի, այդ հագուստները, որպէս առաջին ձեռքի արտադրութիւն, այսուհետև ծախում ենք գործարանների գներից աւելի դիջումով: Միտնդամայն ապահովացնում ենք, պ.պ. գնողներին՝ թէ ապրանքների յատկութեան, թէ գոյների և թէ ամուր կարված լինելու կողմից:

Խուդավերդեանց 6—10

„ՄԻՇՈՒՆԱՑ"

ՄԿՆԵՐ ԿՈՏՈՐԵԼՈՒ ՌՈՒՍ ԳՈՒՏՄԱՆԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

գլխաւոր պահեստը գտնվում է Թիֆլիսում և Բագւում, Բարձրագոյն հաստատված դեղատան ապրանքների վաճառման կովկասեան ընկերութեան մօտ: 9—50 (Հ)

ԾԽԱԽՈՏԻ ԷԿՍՏՐԱԿՏ

ՆԻԿՕԼԱՅ ԲՕՂԴԱՆՕՎԻ ԵՒ ԸՆԿ.

ԱՄԵՆԱԼԱՒ ԵՒ ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑ ոչխարներին, եղջիւրաւոր և այլ կենդանիներին բորոտութիւնից և կաշու ուրիշ ամեն տեսակ հիւանդութիւններից բժշկելու, նմանապէս ձիերին, շներին կաշու ամեն տեսակ հիւանդութիւններից և թռչուններին պարազիտներից բժշկելու համար:

ՊԱՀՊԱՆՈՒՄ է ամեն տեսակ ծաղիկներ, բոյսեր, ծառեր և բանջարեղէններ՝ որդներից, թրթուրներից և ուրիշ միջատներից:

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏ Թիֆլիսում՝ Դեղագործական Ապրանքների վաճառման ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ հաստատված կովկասեան ընկերութեան մէջ: 16—25 (Հ)

ՊՐՕՎԻԶՕՐ Ա. ՇՏԷԽԷՐԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

ԱՏԱՄՆԵՐԻ ՑԱՒԻ ԵՒ ՓՉԱՆԱԼՈՒ ԴԷՄ

ՊՕԴՕԼԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱԴԵՂ ԿԱԹԻԼՆԵՐ 50 ԿՕՊ.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՕԿԱՑԻՆԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱՑԻՆ ԷԼԻԿՍԻՐ 80 ԿՕՊ.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԱՏԱՄՆԱՑԻՆ ՓՈՇԻ 30 ԿՕՊ.

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏ. ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ Դեղագործական ապրանքների կովկասեան ընկերութեան մէջ և պ. պ. Շահպարոնեանցի, Մակկէրի, Սէնչիկովսկու և Ազմուրովի դեղատներում:

ЗУБНЫЯ КАПЛИ: кор. 50 к.
ЗУБНОЙ ПОРОШОКЪ: кор. 30 к.
ЗУБНОЙ ЭЛИКСИРЪ: фл. 80 к.
А. ШТЕХЕРЪ

33—52 (Հ.)

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—9—11 ժ. վիրաբուժութեան (և առանձնացաւի) սիֆիլիսի և աչքացաւի:
ԲՈՒԴԿՕՎՍԿԻ—10—11 ժ. ներքին, երեխայոց և կանանց ց.
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆՑ—11½—12 ժ. կանանց և երեխայոց ց.
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՄՈՒԽԱՐԻՆՍԿԱՅԱ—12—12½ ժ., կանանց և ներքին ց.
ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի ց.
ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—12½—1 ժ. ներքին և երեխայոց ց. բացի կիրակի:

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

ԳԱԴՕՄՍԿԻ—5—6½ ժ. կաշուի ցաւերի, սիֆիլիսի և վիրաբուժութեան.
ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—5—6 ժ. ներքին, երեխայոց և ջղային ց. (էլեկտրոտերապիա):
ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—6—7 ժ.
Վճար—50 կ.: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) համար առանձին:
Հերթակալ բժիշկ—երեկ. ժ. 9-ից մինչև առ. ժ. 7-ը:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ բժշկապետ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

Օգոստոսի 7-ից 1890 թ. բացվում է երաժշտական գործիքների և նոտաների կովկասեան կենտրոնական դէպօ:

ԵՂԲ. ԴԻՏԷՐԻԽՍԻ

առաջին ս. պետերբուրգեան դաշնամուրային գործարանի

ՌՕԵԱԼՆԵՐ ԵՒ ՊԻԱՆԻՆՕՆԵՐ

Մ. Շրեդէրի, Բէկկէրի, Սմիդտի, Միւլբախի,

Գէտցի, յայտնի արտասահմանեան գործարանների՝ Շիդմայէրի, Բլիւտնէրի, Բէխշտէյնի Գլավաչի արմօնապիանօ: Շիդմայէրի հարմօնիումներ: ԾԱԽՎՈՒՄ է ԵՒ ՎԱՐՁՈՎ ՏՐՎՈՒՄ Թիֆլիս. Դվօրցօվայա փողոց, Թիֆլիսի ազնուականների կալուածական բանկի տան մէջ:

7—16